

انجمن علمی فقه برای تطبیق ایران

فصلنامه حقوق برای بین الملل

Volume 1, Issue 2, 2023

Mechanisms of International Human Rights Documents in Protecting Children against Domestic Violence with Emphasis on the Convention on the Rights of the Child

Abdolreza Farhadian *¹

1. Assistant Professor, Department of Law, Kashan Branch, Islamic Azad University, Kashan, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 71-86

Corresponding Author's Info

ORCID: 0000- 0001-8930-2037

TELL: +989132856375

Email: a.farhadian@iaukashan.ac.ir

Article history:

Received: 07 May 2023

Revised: 04 Jun 2023

Accepted: 18 Jun 2023

Published online: 22 Jun 2023

Keywords:

Children,
Domestic Violence,
Human Rights,
Child Rights Convention.

ABSTRACT

Children are exposed to all kinds of violence, including domestic violence, depending on the state of their injuries. Although the family is the place of growth and education of children, it may become a center of violence against children. In this paper, an attempt has been made to examine the mechanisms of international human rights documents in protecting children against domestic violence, emphasizing the Convention on the Rights of the Child. The present article is descriptive and analytical and has investigated the mentioned subject using the library method. The findings show that children are supported by international human rights documents both in general documents and in specific documents related to children's rights in dealing with domestic violence. In public documents, principles such as respect for the personality and opinions of children, respect for their human dignity and non-discrimination and the principle of support, including from families, are emphasized. In special documents, including the Convention on the Rights of the Child, there are also issues, such as dealing with sexual abuse, trafficking and exploitation of child labor, dealing with the abuse of children for pornography, and dealing with their sexual exploitation in international documents and international measures to protect children against psychological abuse. and education has been emphasized. Part of the protection of children in dealing with domestic violence is related to criminal proceedings, according to which it is necessary for the child to have the necessary training in this regard in addition to a fair trial.

This is an open access article under the CC BY license.

© 2023 The Authors.

How to Cite This Article: Farhadian, AR (2023). "Mechanisms of International Human Rights Documents in Protecting Children against Domestic Violence with Emphasis on the Convention on the Rights of the Child". *Journal of International Criminal Law*, 1(2): 71-86.

مقدمه

را ندارد. از طرفی مرتکب نسبت به سایر افراد به‌مراتب راحت‌تر می‌تواند به ارتکاب جرم دست بزند

- دشواری کشف و اثبات جرم: وقتی که کودک‌آزاری رخ می‌دهد جرم به‌راحتی سایر جرایم کشف نمی‌شود. در موارد زیادی کودک ناتوان‌تر از آن است که بتواند اعلام جرم نماید. در وقوع جرم علیه اطفال، این وظیفه اولیای طفل است که به اعلام جرم مبادرت نمایند. اما در این‌گونه موارد که ولی خود مرتکب است، امکان ضریب احتمال اعلام جرم نزدیک به صفر است. شاید به‌همین دلیل هم بوده که قانون حمایت از کودکان و نوجوانان اعلام کودک‌آزاری را وظیفه همگانی قلمداد کرده و حتی برای تخطی از این وظیفه هم مجازات تعیین نموده است.

- اثر عمیق‌تر جرم بر مجنی‌علیه: هر جرمی که اتفاق می‌افتد، دارای آثار مخربی بر روح و روان و در مواردی هم جسم بزه‌دیده است. این اثرات در مواردی که بزه‌دیده کودک است به‌مراتب عمیق‌تر و خطرناک‌تر است و دارای آثار بلندمدت بر کودک است که این اثرات در سنین بزرگسالی جلوه‌های گوناگون می‌یابد، پرخاشگری، انزوایابی، تمایل به مصرف مواد مخدر و حتی گرایش به بزه‌کاری. این اثرات درجایی که مرتکب پدر و مادر طفل است، عمق بیشتری دارد.

۱- سازوکارهای اسناد حقوقی بشر بین‌الملل در حمایت از کودکان در مقابله با خشونت خانگی

کودکان به‌لحاظ آسیب‌پذیری‌شان همواره در منظر جوامع بین‌المللی و سازمان ملل متحد مورد حمایت‌های ویژه و افتراقی قرار گرفته‌اند. اسناد بین‌المللی ازجمله کنوانسیون‌ها، اعلامیه‌ها و قطعنامه‌هایی در راستای الگو بخشی به کشورهای جهان در جهت حمایت از کودکان بزه‌دیده تدوین شده‌اند. به‌منظور آگاهی از حمایت‌های جهانی جامعه بین‌المللی از خشونت علیه کودکان باید دودسته از اسناد را مورد بررسی قرارداد: دسته‌ای اسناد عام حقوق بشر بین‌المللی هستند که تمامی اعضای بشریت ازجمله کودکان را مورد حمایت قرار دهد؛ دسته‌ای دیگر اسناد خاص حمایت از کودکان می‌باشند که می‌توان گفت طرح جدی آن دستاورد نسبتاً جدید در گفتمان حقوق بشر به شمار می‌رود. البته با

خشونت خانگی یا خشونت در میان افراد خانواده، سابقه‌ای طولانی در تاریخ بشر داشته و مکرراً در متون مذهبی و تاریخی به نمونه‌های آن اشاره شده است (Edleson, 1999: 14). خشونت در خانواده در مفهومی عام خشونت افراد خانواده نسبت به یکدیگر ازجمله خشونت زن و شوهر یا شرکای جنسی نسبت به یکدیگر خشونت بزرگسالان نسبت به کودکان برادران و خواهران نسبت به یکدیگر و خشونت نسبت به سالمندان در خانواده را نیز شامل می‌شود (وامقی و دیگران، ۱۳۹۲: ۴۲). یکی از اشکال خشونت خانگی خشونت علیه کودکان است. «باوجوداینکه خانواده مهم‌ترین و مقدم‌ترین نهاد اجتماعی برای تربیت، آموزش و حمایت از کودکان است، اما همین نهاد می‌تواند عرصه‌ای برای بروز خشونت و درد و رنج باشد. میلیون‌ها کودک در محدوده دیوارهای خانواده خود رنج می‌کشند و از آنجاکه امن‌ترین مکان برای کودک، خانواده تلقی می‌گردد. جای هیچ‌گونه شک و تردید نیست که عواقب آن می‌تواند بسیار ناخوشایند باشد. این در حالی است که این کودکان از کم‌ترین حمایت حقوقی، اقتصادی و اجتماعی برخوردارند» (فیروزی، ۱۳۸۸: ۴۱). خشونت خانگی در قبال کودکان انواع گوناگونی دارد و می‌تواند طیف وسیعی از رفتارهای خشونت‌آمیز علیه کودک را در برگیرد. کودکان جزو آسیب‌پذیرترین اقشار اجتماع هستند. آن‌ها به دلیل صغر سن و اینکه به تکامل عقلی و جسمی نرسیده‌اند، نمی‌توانند از خود در مقابل صدمات دفاع کنند. درجایی که همه افراد بشر بدون در نظر گرفتن نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب و... مشمول حقوق و آزادی‌های مندرج در قانون اساسی هستند، در اولویت قرار دادن حقوق اولیه و طبیعی کودکان، نه‌تنها ضروری و بدیهی است، بلکه یک حق و تکلیف به عهده اشخاص حقیقی و حقوقی است. رسالت نظام عدالت کیفری در مورد اطفالی که از سوی والدین مورد تعرض قرار می‌گیرند، از چند جهت حائز اهمیت است:

- سهولت در ارتکاب جرم: ارتکاب جرم علیه اطفال توسط والدین به سهولت انجام می‌گیرد. بزه‌دیده موجودی است که از قدرت جسمی و ادراکی کافی برخوردار نیست. توان درک خشونت و یا واکنش نشان دادن نسبت به آن و دفاع از خود

در مواد سوم و پنجم اعلامیه جهانی حقوق بشر، «حق حیات، آزادی و امنیت شخصی^۱ و ممنوعیت شکنجه و رفتارهای ظالمانه و خلاف کرامت انسانی^۲ مورد تأکید قرار گرفته است. اصول ذکرشده در این دو ماده اگرچه به‌طور عام نسبت به تمامی انسان‌ها است، اما به دلیل آسیب‌پذیرتر بودن کودکان و جنبه حمایتی حقوق بشر به‌طریق‌اولی کودکان را هم در برمی‌گیرد (فیروزی، ۱۳۸۸: ۴۲).

علاوه بر اصول کلی حمایتی، دو ماده سوم و پنجم در اعلامیه جهانی حقوق بشر، مشخصاً در ارتباط با کودکان می‌باشد. بند ۲ ماده ۲۵ در مورد کمک و مراقبت‌های ویژه و بدون تبعیض^۳ و ماده ۲۶ در مورد تحصیلات و آموزش و پرورش اعلامیه به‌طور مستقیم و غیرمستقیم کمک و مراقبت‌های مخصوصی برای کودکان و حمایت از مادران بر حقوق کودکان تأکید می‌کند.

همچنین در ماده ۲ اصل عدم تبعیض^۴ را در مورد کلیه حقوق و آزادی‌های مندرج در اعلامیه ذکر می‌نماید و مصادیق آن را به‌طور تمثیلی ذکر می‌کند.

ماده ۵۴^۵ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی خاص حقوق کودکان می‌باشد. بر مبنای ماده ۲۴ یک کودک به

توجه به در حال شکل‌گیری بودن اسناد حقوق بشری نمی‌توان انتظار داشت که اسناد حمایتی خاص در مورد کودکان قربانی خشونت خانگی وجود داشته باشد اما با عنایت به اسناد حقوق بشری به‌طور کلی و حوزه حقوق کودک به‌طور خاص می‌توان بر ممنوعیت خشونت‌های خانگی و لزوم وجود تدابیر حمایتی ویژه بر این نوع از خشونت با شرایط بحرانی‌اش تأکید نمود. یکی از راهکارهای پیشبرد حقوق بشر در سطح جهانی معاهدات لازم‌الاجرائی است که بیشتر توسط ارگان‌های اصلی یا فرعی سازمان ملل متحد تنظیم و به تصویب کشورهای عضو می‌رسد. در این قسمت به بررسی سازوکارهای اسناد حقوقی بشر بین‌الملل در حمایت از کودکان در مقابله با خشونت خانگی پرداخت می‌شود.

۱-۱- اصل برابری کرامت و حقوق

در اعلامیه جهانی حقوق بشر بر رعایت اصل برابری کرامت و حقوق همه شهروندان از جمله کودکان تأکید شده است. در تاریخ ۷ دسامبر ۱۹۴۸، کمیته سوم مجمع عمومی بررسی ماده به ماده پیش‌نویس اعلامیه جهانی حقوق بشر را به اتمام رساند و سه روز پس از آن توسط مجمع عمومی سازمان ملل به تصویب رسید. این سند درواقع اعلام فهرستی است از حقوق بشر که نسبت به تمامی انسان‌ها، از جمله کودکان اعمال می‌شود. لازم به ذکر است که برخورداری از کمک و حمایت‌های مندرج در اعلامیه جهانی حقوق بشر درواقع انعکاس اصول مورد تأکید در اعلامیه حقوق کودک ۱۹۲۴ می‌باشد. به‌واقع اعلامیه حقوق بشر ترکیب بی‌بدیلی از حقوق با ماهیت بسیار متفاوت است. اعلامیه در ماده یک به‌صورت یک بیانیه برنامه‌ای که مبنای ایدئولوژیک این سند را نشان می‌دهد، شروع می‌شود. تمام افراد بشر آزاد به دنیا می‌آیند و از لحاظ حیثیت و حقوق باهم برابرند. همه دارای عقل و وجدان هستند و باید نسبت به یکدیگر با روح برادری رفتار کنند (تاموشات، ۱۳۸۶: ۲۵). اعلامیه تعبیر جدیدی از حقوق بشر را ارائه می‌دهد و صراحتاً اصل برابری کرامت و حقوق را در سرلوحه خود قرار می‌دهد.

۲-۱- حق امنیت شخصی کمک و مراقبت‌های ویژه و بدون تبعیض

۱ - ماده سوم: «هر کس حق زندگی، آزادی و امنیت شخصی دارد».

۲ - ماده پنجم: «احدی را نمی‌توان تحت شکنجه یا مجازات یا رفتاری قرار داد که ظالمانه یا خلاف انسانیت و شئون بشری یا موهن باشد».

۳ - ماده ۲۵ (۲) مادران و کودکان حق دارند که از کمک و مراقبت مخصوصی بهره‌مند شوند کودکان چه بر اثر ازدواج و چه بدون ازدواج به دنیا آمده باشند، حق دارند که همه از یک نوع حمایت اجتماعی برخوردار شوند».

۴ - ماده دوم (۱): «کس می‌تواند بدون هیچ‌گونه تمایز مخصوصاً از حیث نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب، عقیده سیاسی یا هر عقیده دیگر و همچنین ملیت وضع، اجتماعی، ثروت و ولادت یا هر موقعیت دیگر از تمام حقوق و کلیه آزادی‌هایی که در اعلامیه حاضر ذکر شده است، بهره‌مند گردد».

۵ - ماده ۱۴(۱): «هر کودکی بدون هیچ‌گونه تبعیض از حیث نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب، اصل و منشأ ملی یا اجتماعی، مکتب یا نسب حق دارد از تدابیر حمایتی که به اقتضای وضع صغیر بودنش از خانواده او و جامعه به حکومت کشور او باید به عمل آید، برخوردار گردد».

اعلامیه جهانی حقوق بشر حمایت از کودکان در برابر بی‌توجهی به کارگیری کودک در کارهایی که به سلامت و یا آموزش او لطمه می‌زند و توجه خاص آموزش و مراقبت لازم مناسب کودکان معلول، از جمله حمایت‌هایی اضافه بر حمایت‌هایی است که در اعلامیه جهانی حقوق بشر شده است. درج در سال ۱۹۷۹، مجمع عمومی به این نتیجه رسید که پس از به تصویب رسیدن اعلامیه جهانی حقوق کودک، اصول اعلامیه نقش مهمی را در ارتقاء حقوق کودک در سراسر جهان و همچنین در شکل‌دهی به اشکال مختلف همکاری‌های بین‌المللی در این حوزه ایفاء می‌نماید (Geraldine Van Bueren, 1998:30).

همچنین اعلامیه ۱۹۹۰ سران جهان درباره بقاء، محافظت و رشد کودکان بر عدم تبعیض و عدالت در رشد و تربیت کودکان تأکید دارد. اعلامیه سران جهان درباره بقاء، محافظت و رشد کودکان در اجلاس جهانی سران^۳ برای کودکان در ۲۹-۳۰ سپتامبر ۱۹۹۰ مبنی بر تعهد مشترک به برخورداری هر کودک از زندگی بهتر مورد توافق قرار گرفت. شرکت‌کنندگان خود را برای حمایت از حقوق کودکان و بهبود زندگی آن‌ها به یک برنامه ۱۰ نکته‌ای متعهد ساختند. به علاوه در مورد اتخاذ و اجرای عمل برنامه تصمیم گرفته شد. این اعلامیه از چند بخش چالش، فرصت، وظیفه، تعهد و قدم‌های بعدی تشکیل شده است. در قسمت چالش‌ها به طرح موضوع مشکلات و بی‌عدالتی‌ها، نسبت به کودکان سرتاسر جهان می‌پردازد و چالش‌هایی را که رهبران جهان باید با آن مواجه شوند ذکر می‌نماید. در قسمت فرصت‌ها به پیشرفت‌های ملت‌ها و جامعه بین‌المللی به منظور حمایت از

اقتضای صغیر بودنش، بدون هیچ‌گونه تبعیضی حق دریافت تدابیر حمایتی از جانب خانواده و جامعه‌اش را دارا است. بنابراین کودکان علاوه بر حمایت مندرج در ماده ۲^۱ در رابطه با تعهد کشورهای عضو به حصول اطمینان از برخورداری تمام افراد تحت حاکمیتشان از حقوق مندرج در این میثاق از حمایت ویژه‌ای به موجب ماده ۲۴ برخوردار می‌باشند.

کمیته حقوق بشر، رکنی که بر اساس ماده ۲۸ و به منظور اجرای میثاق تأسیس گردید (Office of the United, 2012:12)، اظهار داشت کشورها در مورد تعهدشان به تسلیم گزارش در مورد اجرای میثاق، اغلب سهل‌انگاری می‌نمایند و در مورد حق انتفاع کودکان از حمایت ویژه اطلاعات کافی در دسترس نیست. تعهد تسلیم گزارش به کمیته به نوعی مشخص‌کننده وضعیت کودکان در کشورهای عضو می‌باشد (International Covenant, 2004:8) و تعهد دولت‌ها مبنی بر اجرای این تعهد می‌تواند عاملی بازدارنده در عدم حمایت از حقوق کودکان باشد.

الزام دولت‌ها به ثبت تولد کودکان به محض متولد شدن، یکی از راهکارهای پیش‌گیری از وقوع انواع خشونت‌ها از جمله خشونت خانگی علیه کودکان است. اگرچه همان‌گونه که در بخش نخست توضیح داده شد، عدم ثبت تولد کودک خود نوعی خشونت علیه آن‌ها محسوب می‌گردد. به علاوه بی‌هویتی کودک باعث می‌شود خشونت‌ها علیه او از دید حامیان حقوق کودک پنهان بماند.

همچنین اعلامیه جهانی حقوق کودک دربردارنده اصل عدم تبعیض است.^۲ در مقایسه بین اعلامیه جهانی حقوق کودک و

عقاید سیاسی یا سایر عقاید منشأ اجتماعی، یا، ملی، ثروت تولد و یا ویژگی‌های فردی یا خانوادگی مشمول این حقوق می‌شوند.^۳

^۳ - اجلاس جهانی سران برای کودکان سازمان ملل متحد در مقر سازمان ملل متحد در شهر نیویورک در ۲۹-۳۰ سپتامبر ۱۹۹۰ برگزار شد. این نشست بزرگ‌ترین سران کشورها و دولت‌ها را به منظور اعمال اهداف برای بهبود رفاه کودکان در سراسر جهان جمع کرده است. این اولین باری است که یک کنفرانس سازمان ملل متحد برنامه‌های گسترده‌ای را برای طیف گسترده‌ای از اهداف بهداشت و درمان، آموزش و پرورش و تغذیه و حقوق بشر برگزار کرده است.

(۲): هر کودکی باید بلافاصله پس از ولادت به ثبت برسد و دارای نامی شود. هر کودکی حق تحصیل تابعیتی را دارد.

^۱ - ماده ۲ (۱): "دولت‌های طرف این میثاق متعهد می‌شوند که حقوق شناخته شده در این میثاق را درباره کلیه افراد مقیم در قلمرو و تابع حاکمیتشان بدون هیچ‌گونه تمایزی از قبیل، نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب، عقیده سیاسی یا عقاید دیگر، اصل و منشأ ملی یا اجتماعی، ثروت نسب یا سایر وضعیت‌ها محترم شمرده و تضمین نمایند."

^۲ - "کودک باید از کلیه حقوق مندرج در این اعلامیه برخوردار شود. همه کودکان بدون استثناء و تبعیض و بدون در نظر گرفتن نژاد، رنگ، زبان دین

کمیته در نظرات نهایی منتشره، خشونت خانگی علیه اعضای خانواده را تحت ماده ۹ ممنوع اعلام می‌دارد (حسینی خواه، ۱۳۸۹: ۴۷). زیرا درواقع قربانیان خشونت‌های خانگی با در معرض قرار گرفتن انواع خشونت‌های جسمی و روحی و غیره امنیت شخصی آن‌ها مورد تعرض واقع می‌گردد. درجایی که قربانیان خشونت‌های خانگی کودکان باشند، این تعرض به دلیل شرایط ویژه کودکان به مراتب بیشتر خواهد بود.

۱-۴- ممنوعیت ازدواج اجباری

در بند ۱ ماده ۱۰ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی اجتماعی و فرهنگی، خانواده را به‌عنوان عنصر طبیعی و اساسی جامعه مورد شناسایی قرار می‌دهد. میثاق همچنین بر ممنوعیت ازدواج اجباری که یکی از اشکال رایج خشونت خانگی علیه کودکان می‌باشد تأکید می‌کند.^۲ همچنین در بند دوم همین ماده بر حمایت بدون تبعیض تأکید می‌ورزد و کشورها را ملزم می‌دارد که واداشتن کودکان به کارهایی که سلامت و رشد آن‌ها را به مخاطره می‌اندازد به‌موجب قانون، قابل مجازات بدانند.^۳

همچون میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی اجتماعی و فرهنگی در میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی نیز خانواده به‌عنوان عنصر طبیعی و اساسی جامعه شناخته می‌شود و به همین روی باید مورد حمایت جامعه و حکومت قرار گیرد. همچنین ازدواج اجباری ممنوع گردیده است. این امر در ماده ۲۳ میثاق به آن پرداخته شده است.^۴ به‌علاوه در بند ۲ همین

کودکان رسیده است، اشاره می‌نماید و کنوانسیون حقوق کودک را در فراهم آوردن فرصت‌های جدید در جهت احترام به حقوق کودکان اقدامی مؤثر می‌داند.

۱-۳- ممنوعیت انواع خشونت‌ها

اگرچه از مضمون مواد ابتدایی اعلامیه و تأکید بر اصول اساسی حقوق بشر ازجمله حق حیات، کرامت انسانی و عدم تبعیض، ممنوعیت شکنجه و رفتارهای ظالمانه و موهن ذکر شده، در ماده ۵ می‌توان ممنوعیت انواع خشونت‌ها ازجمله خشونت خانگی علیه هر انسانی ازجمله کودکان را دریافت. همچنین اختصاص دو ماده از اعلامیه جهانی حقوق بشر به کودکان، گام مؤثری در جهت پیشبرد و تأکید بر حقوق کودکان است؛ بااین حال با توجه به وضعیت و شرایط بحرانی قربانیان خشونت‌های خانگی و آسیب‌پذیری کودکان ضرورت توجه بیشتر به حقوق کودکان و کمبود حمایت‌های لازم در این سند وجود داشت.

«میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ممنوعیت کلی شکنجه و یا رفتارهای تحقیرآمیز علیه هر فرد انسانی را در ماده ۷ به رسمیت می‌شناسد. بنابراین از این ماده می‌توان به ممنوعیت هر نوع رفتار تحقیرآمیز علیه کودکان نیز دست‌یافت کمیته حقوق بشر در نظر کلی‌اش درباره این ماده اظهار می‌دارد که: «هدف مفاد مندرج در ماده ۷، هم حمایت از شأن و مقام فرد، و هم حمایت از تمامیت جسمی و روحی او است. وظیفه دولت عضو است که از طریق اقدامات قانونی یا سایر اقدامات لازم به حمایت از هر شخص در برابر اعمالی که در ماده ۷ ممنوع شده است، بپردازد؛ خواه مرتکب این اعمال ممنوعه مقام رسمی داشته باشد و خواه خارج از مقام رسمی خود بوده و یا در مقامی خصوصی، ازجمله اعضای خانواده باشد. مفاد ماده ۷ اجازه هیچ‌گونه محدودیتی را نمی‌دهد (حسینی خواه، ۱۳۸۹: ۴۵). به‌علاوه بند اول ماده ۹ میثاق حق آزادی و امنیت فردی را به رسمیت شمرده است.

^۲ - ماده ۱۰ (۱): "خانواده عنصر طبیعی و اساسی جامعه است باید از حمایت و مساعدت به‌حداقلی ممکن برخوردار گردد، به‌ویژه برای تشکیل و استقرار آن و مادامی که مسئولیت نگهداری و نگاهداری و آموزش و پرورش کودکان خود را بر عهده‌دارند. ازدواج باید با رضایت کامل طرفین که قصد آن را دارند انجام شود."

^۳ - ماده ۱۰ (۳): "تدابیر خاص در حمایت و مساعدت به نفع کلیه اطفال غیر ممیز و ممیز بدون هیچ‌گونه تبعیض به علت نسب یا علل دیگر باید اتخاذ شود اطفال غیر ممیز و ممیز باید در مقابل استثمار اقتصادی و اجتماعی حمایت شوند. واداشتن اطفال به کارهایی که برای جهات اخلاقی یا سلامت آن‌ها زیان‌آور است و یا زندگی آن‌ها را به مخاطره می‌اندازد یا مانع رشد طبیعی آن می‌گردد باید به‌موجب قانون قابل مجازات باشد."

^۴ - ماده ۲۳ (۱): "خانواده عنصر طبیعی و اساسی جامعه است و استحقاق حمایت جامعه و حکومت را دارد."

^۱ - ماده ۷: "هیچ‌کس را نمی‌توان مورد آزار و شکنجه و یا مجازات‌ها یا رفتارهای ظالمانه یا خلاف انسانی یا ترذیلی قرار داد. مخصوصاً قرار دادن یک شخص تحت آزمایش‌های پزشکی یا عملی بدون رضایت آزادانه او ممنوع است."

نکته را در برنامه خود مدنظر قرار می‌دهد. از برخی از آن‌ها می‌توان در جهت حمایت از کودکان قربانی خشونت‌های خانگی بهره جست. یکی از این برنامه‌ها در مورد یافتن راهکاری برای تصویب و اعمال سریع‌تر کنوانسیون حقوق کودک باشد. همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، کنوانسیون حقوق کودک می‌تواند نقش اساسی در جهت حمایت از کودکانی که گرفتار موقعیت‌های دشوار هستند ایفا نماید؛ بنابراین هر برنامه‌ای که به اعمال مفاد این کنوانسیون مساعدت نماید، ارزشمند می‌باشد.

از دیگر برنامه‌های مدنظر این اعلامیه، تلاش سخت به‌منظور اقدامات داخلی و بین‌المللی در جهت حفظ سلامتی کودکان، نوزادان و حتی جنین در تمامی جوامع و بین تمامی افراد، حد مطلوب رشد و پیشرفت در دوران، کودکی بهبود وضعیت کودکانی که در شرایط سخت و بحرانی و قربانیان خشونت هستند و غیره می‌باشد.

از دیگر اقدامات این اعلامیه تلاش برای کسب حمایت سازمان ملل و همچنین سایر سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای در جهت رسیدن به تلاش جهانی برای رفاه کودکان می‌باشد. هدف این اعلامیه تلاش در جهت پذیرش و اجرای طرحی به‌عنوان چارچوبی مشخص‌تر از تعهدات داخلی و بین‌المللی باشد.

لذا با توجه به مطالب گفته‌شده، این اعلامیه از آن‌جهت که می‌تواند در عملی شدن اصول مربوط به حقوق کودکان در سطح داخلی و جهانی مؤثر باشد، و هدف آن اجراء و اعمال این اصول و یافتن راهکاری به این منظور است، در حوزه حقوق کودکان از اهمیت برخوردار است و می‌تواند در حمایت از کودکان قربانی خشونت‌های خانگی نیز تأثیری هرچند غیرمستقیم داشته باشد.

ذکر این نکته ضروری است که در ادامه تحقق اهداف این سند، مجمع عمومی سازمان ملل متحد به‌منظور تأکید مجدد بر تعهد دولت‌ها برای تکمیل کار ناتمام اجلاس جهانی سران برای کودکان ۱۹۹۰ سند دیگری با عنوان جهانی شایسته

ماده^۱ به رسمیت شناخته شدن نکاح را منوط به رسیدن طرفین به سن ازدواج می‌داند. اگرچه در این ماده به‌طور صریح از ممنوعیت ازدواج کودکان سخن نگفته است، اما نشان‌دهنده حساسیت و جلب‌توجه جامعه بین‌المللی نسبت به این قضیه و در نتیجه توجه به آن در اسناد حمایتی مصوب بعدی می‌باشد. سند مورد اشاره همانند میثاق بین‌المللی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، الزام‌آور است.

۱-۵- حق برخورداری از بالاترین استاندارد سلامت جسمی و

روحي

ماده ۱۲ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی اجتماعی و فرهنگی در رابطه با حق هر فرد در برخورداری از بالاترین استاندارد سلامت جسمی و روحی قابل حصول می‌باشد^۲ و بنابراین شامل موارد خاص مربوط به کودکان نیز است. باعنایت به برخی از اصول مندرج در میثاق بین‌المللی حقوق، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به‌خصوص مواد بررسی‌شده در بالا می‌توان ممنوعیت برخی از اشکال خشونت‌های خانگی علیه کودکان را دریافت. میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کامل‌کننده یکدیگر هستند. اعلامیه حقوق کودک اصل برخورداری کودک از حمایت‌های ویژه را به رسمیت می‌شناسد. این چنین حمایت‌ها باید بر اساس بهترین منافع کودک اعمال گردد (سید فاطمی، ۱۳۸۷: ۲۰۰/۱).^۳

اعلامیه ۱۹۹۰ سران جهان درباره بقاء، محافظت و رشد کودکان به‌منظور حمایت از کودکان و بهبود زندگی آن‌ها ده

۱ - ماده ۲۳ (۲): "حق نکاح و تشکیل خانواده برای زنان و مردان از زمانی که به سن ازدواج می‌رسند به رسمیت شناخته می‌شود." ماده ۲۳ (۳): "هیچ نکاحی بدون رضایت آزادانه و کامل طرفین آن منعقد نمی‌شود."

۲ - ماده ۱۲ (۱): "کشورهای طرف این میثاق حق هرکس را به تمتع از بهترین حال سلامت جسمی و روحی ممکن الحصول به رسمیت می‌شناسند."

۳ - اصل ۲: "کودک باید از حمایت ویژه برخوردار شود و امکانات و وسایل ضروری جهت پرورش بدنی، فکری اخلاقی و اجتماعی وی به‌نحوی سالم و طبیعی و در محیط آزاد و محترم توسط قانون یا مراجع ذی‌ربط در اختیار وی قرار گیرد. در وضع قوانینی بدین منظور منافع کودکان باید بالاترین اولویت را داشته باشد."

وظایف عام و خاص مقامات مرتبط با کودکان بزه‌دیده اصولی را مقرر کرده است که در ذیل به آن‌ها پرداخته می‌شود:

کرامت انسانی: رهنمودهای راجع به اجرای عدالت در بند a ماده ۸ مقرر می‌دارد: «که کودک انسانی منحصر به فرد و دارای ارزش است و اعتبار کرامت، نیازهای خاص، منافع و حریم خصوصی او بایستی مورد احترام قرار گیرد»

عدم تبعیض: در این خصوص رهنمودهای راجع به عدالت در بند b ماده ۸ مقرر می‌دارد: «هر کودکی حق دارد صرف نظر از نژاد، قومیت، رنگ پوست، جنسیت، زبان، مذهب، عقاید با او عادلانه و برابر قانون رفتار شود و کودکان باید به یک فرآیند عدالت کیفری که از آن‌ها در برابر انواع تبعیض حمایت کند دسترسی داشته باشد».

مهم‌ترین منافع کودک: رهنمودهای راجع به اجرای عدالت در بند c ماده ۸ مهم‌ترین منافع کودک را شامل موارد زیر می‌داند: الف) حق حمایت؛ هر کودکی حق زندگی و بقاء دارد و باید از هر نوع صدمه و آسیب و سوءاستفاده و غفلت باید حمایت شود و باید حق برخورداری از رشد همه‌جانبه و هماهنگ را داشته باشد. حق تکامل همه‌جانبه، هر کودکی حق دارد از معیارهای مناسب برای رشد اجتماعی، اخلاقی، جسمی و روحی برخوردار شود همچنین در خصوص کودکانی که متحمل آسیب شده‌اند، هر اقدامی جهت توانمندسازی کودک و بهره‌مندی وی از رشد سالم باید به عمل آید. ب) حق مشارکت؛ هر کودکی حق دارد از دیدگاه‌ها و عقاید خود را به‌ویژه در خصوص تصمیم‌هایی که زندگی او را متأثر می‌کند از جمله تصمیم‌هایی که در فرآیند قضایی گرفته می‌شود و دیدگاه‌هایی که بر اساس توانایی‌ها، سن، بلوغ روانی و اهمیت در بررسی‌ها ارائه می‌گردند، آزادانه و به زبان خود بیان کند و سن نباید به‌عنوان یک مانع در جهت شرکت در فرآیند کیفری محسوب شود و اینکه کودکان بزه‌دیده قادر باشند به‌طور آزادانه و در روش خودشان نظرات و دغدغه‌هایشان را درباره مشارکت در فرآیند عدالت کیفری و نگرانی‌هایشان را درباره امنیت خود در رابطه با متهم و همچنین شیوه‌ای را که برای ارائه شهادت ترجیح می‌دهند، بیان کنند. وظایف خاص مقامات مرتبط با کودک بزه‌دیده در

برای کودکان^۱ در تاریخ ۱۱ اکتبر ۲۰۰۲ به تصویب رساند.^۲ در این سند نیز بر محافظت از کودکان در برابر هرگونه خشونت، سوءاستفاده، بهره‌کشی، تبعیض تأکید شده است.

۱-۶- حمایت از کودکان بزه‌دیده خشونت خانگی

آموزش حقوق کودک به‌صورت کلی و آموزش معیارهای پیشگیری از جرم علیه کودک به‌عنوان آموزش‌های عمومی و از سوی دیگر ارائه آموزش‌های ویژه و تخصصی در نحوه برخورد با کودک بزه‌دیده ضروری است. در هر صورت آموزش‌ها شامل هنجارها، معیارها، اصول مربوط به حقوق بشر، نشانه‌ها و علائم نشان‌دهنده جرم علیه کودک با تأکید بر ضرورت محرمانه بودن می‌باشد. همچنین یادگیری مهارت‌های ارتباطی متناسب بزرگسالان و کودک و روش‌های حمایت و ارائه دلیل و نحوه پرسش از کودکان شهود بخش دیگری از این آموزش است. رهنمودهای راجع به اجرای عدالت در ماده ۴۲ بند «g» مقرر می‌دارد: «در این خصوص درک فرهنگ متقابل و زبان‌شناسی مرتبط با سن و موضوعات میان فرهنگی، مذهبی، اجتماعی و جنسیت کودک باید مورد آموزش قرار گیرد». در این رابطه رهنمودهای مراجع به اجرای عدالت برای کودکان بزه‌دیده و شاهد در ماده ۴۱ بیان می‌دارد: «تأثیرات منفی و نتایج مخرب صدمات فیزیکی، روانی و آسیب جرایم علیه کودکان و تدابیری که در این خصوص باید برای حمایت از کودکان بزه‌دیده و شاهد در نظر گرفته شود، باید آموزش داده شود. همچنین آموزش دوره‌های تحصیلی و امکانات مناسب بایستی برای متخصصان که با کودکان بزه‌دیده و شاهد جرم سروکار دارند، فراهم شود و این دوره‌های آموزش به‌منظور ارائه تسهیلات بیشتر و روش‌ها و رویکردها در راستای برخورد مؤثر با کودکان بزه‌دیده صورت بگیرد».

به‌منظور تضمین عدالت برای کودکان بزه‌دیده باید اصول و وظایف عام و خاص مورد عمل قرار گیرد. رهنمودهای راجع به عدالت در مورد کودکان بزه‌دیده و شاهد جرم در خصوص

^۱ - Un Doc. Resolution adopted by the General Assembly, A world fit for children, A/RES/S-27/2

^۲ - General Assembly, Twenty-seventh Special Session, GENERAL ASSEMBLY, CONCLUDING SPECIAL SESSION ON CHILDREN, ADOPTS OUTCOME DOCUMENT -- 'A WORLD FIT FOR CHILDREN', 10/05/2002

مناسب برای ملزم کردن گزارش خطرات امنیتی به مقامات مربوطه و حمایت کودک از چنین خطراتی در قبل و بعد و در طول فرآیند کیفری باید اتخاذ گردد.

۲- سازوکارهای کنوانسیون حقوق کودک در حمایت از کودکان در مقابله با خشونت خانگی

کنوانسیون حقوق کودک مهم‌ترین سندی است که اکثر کشورهای جهان به آن ملحق شده‌اند. بنابراین، کشورها باید در قوانین داخلی از این اسناد الهام گرفته و در جهت حمایت از کودکان اقدام به تدوین قوانین حمایتی در قلمرو حقوق ماهوی و شکلی کنند. سیاست جنایی اسناد بین‌المللی در قبال حمایت از کودکان در قبال خشونت خانگی از این لحاظ که الگوی سیاستی اکثر کشورها می‌باشد، حائز اهمیت است. البته باید اشاره کرد که سیاست جنایی اسناد بین‌المللی در قالب تقنینی می‌باشد و در حوزه سیاست قضایی و اجرایی این تدابیر خود دولت‌ها است که می‌تواند در حمایت از بزه‌دیدگی کودکان راهگشا باشد.

بی‌شک کنوانسیون حقوق کودک را باید مهم‌ترین اقدام جامعه بین‌المللی در حوزه حمایت از حقوق کودکان دانست این کنوانسیون اولین توافق بین‌المللی در خصوص حمایت از کودکان است که لازم‌الاجرا می‌باشد. همچنین می‌توان ادعا کرد که بیش از هر سند بین‌المللی دیگری از اقبال عمومی جامعه جهانی برخوردار گردیده است (توحیدی، ۱۳۸۲: ۱۲۷). یکی از نقاط قوت کنوانسیون حقوق کودک این است که به کودک به‌عنوان یکی از موضوعات حقوق بشر و بهره‌مند از حقوق نگاه کرده است. در سال ۱۹۸۲ طرح کنوانسیون حقوق کودک، به ابتکار کشور لهستان و تلاش پروفیسور آدام لوباتکا، از این کشور به‌اتفاق آرا تصویب شد (سید فاطمی، ۱۳۸۷: ۳۶۱/۱). هدف اساسی این کنوانسیون ایجاد زندگی بهتر برای کودکان و تلاش در راه رشد هماهنگ متعادل آن‌ها در زمینه‌های اساسی رشد جسمی، ذهنی، عاطفی، روانی و رشد اجتماعی است. برای دستیابی به این هدف چهار محور اساسی رشد، بقا، حمایت و مشارکت را مورد توجه قرار داده است (ابوحسینی، ۱۳۷۸: ۲۳).

فرایند کیفری عبارت از اجرای رهنمودهای عدالت در هر مرحله از روند دادرسی مطابق با سازوکارهای افتراقی و حمایتی و همچنین نظارت بر حسن اجرای این رهنمودها است (مقدسی و حبیب‌زاده، ۱۳۸۵: ۶۹). در این خصوص همکاری بین‌المللی بایستی بین دولت‌ها و بخش اجتماعی هم در سطح ملی و بین‌المللی که شامل کمک متقابل برای هدف تسهیل جمع‌آوری، مبادله اطلاعات، کشف، تحقیق و تعقیب جرایم می‌شود، افزایش یابد. متخصصان باید هرگونه تلاشی را برای پذیرفتن یک رویکرد جمعی و مشترک و میان‌رشته‌ای در امر کمک به کودکان به‌وسیله آموزش دادن یک دسته از خدمات انجام دهند. این خدمات عبارت‌اند از حمایت بزه‌دیده، کمک اقتصادی و حمایت مشاوره، آموزش، بهداشت و خدمات اجتماعی و حقوقی. رهنمودهای اجرای عدالت برای کودکان بزه‌دیده و شاهد جرم. ماده ۶ خود تأکید مجدد بر انجام هرگونه تلاشی در جهت پیشگیری از بزه‌دیدگی از طرق انجام رهنمودهای برای متخصصان را گوشزد می‌کند.

رهنمودهای اجرای عدالت برای کودکان بزه‌دیده و شاهد جرم در مواد ۲۲ و ۲۳ خود مقرر می‌دارد: «کودکان بزه‌دیده و بالأخص شاهد جرم و اعضای خانواده آن‌ها بایستی دسترسی به کمک‌های مؤثر که از سوی دست‌اندرکاران آموزش‌دیده ارائه می‌شود را دارا باشند. این خدمات و کمک‌ها ممکن است بهداشتی، اجتماعی، مالی، مشاوره‌های حقوقی و سایر خدماتی که در بازگشت وضعیت کودک به قبل از بزه‌دیدگی وی کمک می‌نماید باشند. در کمک به بزه‌دیدگان و شاهدان دست‌اندرکاران باید هر تلاشی را برای هماهنگ کردن و انسجام حمایت‌ها انجام دهند، به‌گونه‌ای که کودکان در معرض مداخلات افراطی قرار نگیرند». در این خصوص ماده ۲۶ در بند C مقرر می‌دارد: «درجایی که حمایت از کودکان مقتضی تعیین و در نظر گرفتن قیم‌هایی برای کودکان است باید اقدامات فوری به عمل آید و از مداخلات بیش‌ازحد در زندگی شخصی کودک باید ممانعت به عمل آید».

با توجه به مهم‌ترین منافع کودک باید تمهیداتی به‌منظور پیشگیری از شرایط سخت و یا آسیب‌های احتمالی در فرایند کیفری صورت گیرد و لذا هرگونه برخورد با کودک بزه‌دیده باید با حساسیت و از روی همدردی باشد. همچنین اقدامات

خانگی علیه کودکان اهمیت دارد که بسیاری از خشونت‌های خانگی علیه کودکان منجر به سلب حق حیات از آنان گردد به‌ویژه خشونت‌هایی که در سنین پایین‌تر علیه کودکان صورت می‌گیرد.

۲-۲- اصل عدم تبعیض و اصل رعایت منافع کودکان

اصل عدم تبعیض در ماده ۲ کنوانسیون حقوق کودک به رسمیت شناخته شده و اصل رعایت منافع کودکان با تعبیر تأمین منافع عالی‌ه کودکان یا بهترین منافع کودکان در ماده ۳ کنوانسیون به عنوان اصل راهنما مدنظر قرار گرفته است. همچنین حق حیات، بقاء و رشد در ماده ۶ کنوانسیون مورد توجه قرار گرفته است (مصفا، ۱۳۷۸: ۷). یکی از مهم‌ترین اصولی که در رابطه با مقابله با خشونت‌های خانگی علیه کودکان می‌توان از آن بهره جست، اصل رعایت منافع کودکان است که در مقدمه و موادی از کنوانسیون نظیر مواد ۸، ۱۸، ۲۰، ۲۱، ۲۶، ۴۰، از بهترین منافع کودک سخن سخن گفته است.

۲ - بند ۱ ماده ۹: «دولت‌های عضو تضمین خواهند کرد که کودک از والدین خود برخلاف میل آن‌ها جدا نشود، مگر در مواردی که مقامات واجد صلاحیت مطابق قوانین و مقررات قابل اعمال و پس از بررسی‌های قضایی حکم دهند که این جدایی برای تأمین منافع عالی‌ه کودک ضروری می‌باشد...»

بند ۳ ماده ۹ «دولت‌های عضو حق کودک جدا شده از یک یا هر دو والد خود را برای حفظ روابط شخصی و تماس مستقیم و منظم با هر دو والد محترم خواهند شمرد مگر آن که این امر مغایر با منافع عالی‌ه کودک باشد».

۴ - بند ۱ ماده ۱۸: «کشورهای طرف کنوانسیون بیشترین تلاش خود را برای تضمین به رسمیت شناخته شدن این اصل که هر دو والد کودک مسئولیت‌های مشترکی در مورد رشد و پیشرفت کودک دارند به عمل خواهند آورد. والدین و یا قیم‌های قانونی مسئولیت عمده را در مورد رشد و پیشرفت کودک به عهده دارند. اساسی‌ترین مسأله آنان (حفظ) منافع عالی‌ه کودک است».

۵ - بند ۱ ماده ۲۰ کودک نباید به‌طور موقت یا دائم از محیط خانواده و از منافع خویش محروم باشد و باید از طرف دولت تحت مراقبت و مورد مساعدت قرار گیرد.

۶ - ماده ۲۱: «کشورهایی که سیستم فرزندخواندگی را به رسمیت می‌شناسند و مجاز می‌دانند، باید منافع عالی‌ه کودک را در اولویت قرار دهند و نکات زیر را مراعات کنند:

اگرچه کنوانسیون حقوق کودک به‌طور مشخص نامی از ممنوعیت خشونت‌های خانگی نیاورده است، اما می‌توان از مفاد متعدد و مضمون آن به این ممنوعیت دست یافت. همان‌گونه که از متن مقدمه کنوانسیون می‌توان دریافت هدف اصلی از انعقاد این سند بین‌المللی حمایت از تمامی کودکانی به‌طور کلی و همچنین ارائه حمایت‌های لازم از کودکانی که در شرایط فوق‌العاده دشوار زندگی می‌کنند و نیازمند توجه ویژه می‌باشند، است.^۱ بدون شک یکی از مصادیق شرایط دشوار زندگی برای کودکان در معرض خشونت‌های خانگی بودن، باشد. بنابراین می‌توان از مفاد این کنوانسیون در دفاع از کودکان قربانی خشونت‌های خانگی استفاده کرد.

۲-۱- اصل حیات

اصل حیات از مهمترین اصول مورد حمایت در کنوانسیون حقوق کودکان است. علاوه بر اصولی که ذکر گردید، از مواد دیگر کنوانسیون نیز می‌توان در جهت ممنوعیت خشونت خانگی علیه کودکان بهره جست. اساسی‌ترین و اولین حق هر انسانی حق حیات است این حق همان‌گونه که مورد اشاره قرار گرفت، در اسناد دیگر حقوق بشری به رسمیت شناخته شده بود اما اهمیت این حق باعث شد که کنوانسیون حقوق کودک نیز در ماده ۶ خود این حق را برای تمام کودکان به رسمیت بشناسد، و کشورهای عضو را در تضمین بقاء و رشد کودک در حد امکان ملزم دارد (توحیدی، ۱۳۸۲: ۱۳۲).

این حق نباید توسط کشورها به‌گونه‌ای محدود تفسیر شود. لازمه حمایت از حق حیات این است که دولت‌ها اقدامات مثبت انجام دهند؛ به همین جهت شایسته است کشورها کلیه اقدامات ممکن را برای کاهش مرگ‌ومیر نوزادان به‌عمل آورند. این ماده از این جهت در حوزه خشونت‌های

۲ - ماده ۶ بند ۱: کشورهای عضو حق ذاتی تمام کودکان را برای زندگی به رسمیت، شناسد.

بند ۲: کشورهای عضو بقاء و رشد کودک را تا حد امکان تضمین خواهد کرد.^۲

۲-۳- ممنوعیت هرگونه خشونت

یکی دیگر از موادی که می‌توان از آن در جهت ممنوعیت خشونت‌های خانگی علیه کودکان بهره جست، ماده ۱۹^۳ است. در این ماده دولت‌ها به اعمال اقدامات لازم در جهت حمایت از کودکان در برابر کلیه اشکال خشونت ملزم شده‌اند؛ بنابراین دولت‌ها به بهانه اینکه روابط بین فرزند و پدر و مادر رابطه خصوصی می‌باشد و خارج از صلاحیت دولت است، نمی‌تواند نسبت به این نوع از خشونت‌ها بی‌تفاوت باشد؛ زیرا درجایی که مصلحت کودک اقتضا نماید دولت باید وارد عمل شده و به حمایت از قربانی بپردازد. هیچ مسامحه‌ای در برابر خشونت علیه کودکان وجود ندارد (Paulo Sérgio, 2006: 35).

دولت‌ها در بند ۲ ماده ۱۹^۴ ملزم شده‌اند که اقدامات حمایتی لازم را به‌منظور پشتیبانی از پیشگیری و شناسایی گزارش‌دهی، ارجاع، تحقیق، درمان و پیگیری موارد سوءاستفاده با کودک انجام دهند. به‌دلیل اینکه اغلب خشونت‌های خانگی از دید دولت و حامیان حقوق کودک پنهان می‌ماند، این تعهد دولت‌ها می‌تواند نقش مؤثری در آشکارسازی خشونت‌های خانگی داشته باشد.

از دیگر مواد قابل استناد راجع به جلوگیری از رفتارهای غیرانسانی نسبت به کودکان^۵ می‌باشد که با بهره‌گیری از آن

۳ - بند ۱ ماده ۱۹: «کشورهای عضو کلیه اقدامات، قانونی اجرایی اجتماعی و آموزشی لازم را به عمل خواهند آورد تا از کودک در برابر کلیه اشکال خشونت جسمی یا روانی صدمه یا آزار بی‌توجهی یا رفتار توأم با سهل‌انگاری در سوءاستفاده یا بهره‌کشی، از سوءاستفاده جنسی در حین مراقبت توسط والد یا والدین سرپرست یا سرپرستان قانونی یا هر شخص دیگری که عهده‌دار مراقبت از کودک است حمایت کنند»

۴ - بند ۲ ماده ۱۹: «این‌گونه اقدامات حمایتی باید برحسب مورد شامل روش‌های مؤثر برای ایجاد برنامه‌های اجتماعی جهت فراهم نمودن پشتیبانی لازم از کودک و کسانی که عهده‌دار مراقبت از کودک هستند و نیز پشتیبانی از دیگر شکل‌های پیشگیری و شناسایی، گزارش دهی، ارجاع، تحقیق، درمان و پیگیری موارد سوءاستفاده با کودک که قبلاً ذکر گردید و برحسب مورد پشتیبانی از پیگرد قضایی، باشد».

۵ - ماده ۳۷: «کشورهای طرف کنوانسیون اجرای اقدامات ذیل را متقبل می‌شوند:

این اصل نقش مهمی در ایجاد تعادل حقوق بشری در ساحت زندگی کودکان ایفا می‌کند. اهمیت این اصل از آن جهت است که به‌عنوان ابزاری حقوقی به دستگاه‌های عمومی اجازه خواهد داد که ضمن احترام به حقوق قیمومیت‌مآبی والدین و یا سرپرستان کودک، در برابر استفاده و تعرض به حقوق و آزادی‌های کودکان حتی چنان‌که همراه با سوءنیت نباشد، حمایت نمایند (سید فاطمی، ۱۳۸۷: ۳۶۳/۱)؛ اما بهتر می‌بود که کنوانسیون معیار مشخصی را برای منافع کودک در نظر می‌گرفت؛ زیرا این کمبود می‌تواند باب سوءاستفاده و یا تفسیر جانبدارانه دولت‌ها را بازنماید و از قدرت اجرایی کنوانسیون بکاهد

الف) تضمین این که فرزندخواندگی فقط از سوی مقامات ذی‌صلاحی انجام شود که مطابق با قوانین و مقررات لازم‌الاجرا و براساس اطلاعات موثق و قابل‌اطمینان تعیین می‌کنند که فرزندخواندگی با توجه به وضعیت وی در ارتباط والدین خویشتن و قیم‌های قانونی مجاز است و در صورت مقتضی رضایت اشخاص فوق را برای فرزندخواندگی بر اساس مشورت‌های لازمه کسب می‌کنند.

ب) تشخیص این که در صورتی که کودک را نتوان به روشی مناسب در کشور خود تحت سرپرستی یک خانواده درآورد، فرزندخواندگی در سایر کشورها به‌عنوان راه‌حلی دیگر موردبررسی قرار خواهد گرفت.

ج) تضمین برخورداری کودکانی که در سایر کشورها پذیرفته می‌شوند از مراقبت‌ها و حقوقی که به هنگام فرزندخواندگی در کشور خود، شامل حال آنان می‌شود.

د) اتخاذ تمام اقدامات لازم جهت تضمین این که قبول کودک در سایر کشورها برای افراد مربوطه دربردارنده منافع مالی نباشد. ه در صورت لزوم پیشبرد اهداف ماده حاضر از طریق انعقاد قراردادهای یا اتخاذ ترتیبات دو یا چندجانبه و تلاش در این چهارچوب برای تضمین اینکه پذیرش کودک در یک کشور دیگر از طریق ارگان‌ها یا مقامات ذی‌صلاح انجام شود».

۱ - بند ۲ ماده ۲۶: این مزایا در صورت مقتضی می‌بایست با توجه به منافع و شرایط کودک و اشخاصی که مسؤولیت نگهداری وی را به عهده دارند و نیز هرگونه ملاحظه دیگری مربوط به کاربرد این مزایا در جهت منافع کودک در اختیارشان قرار گیرد.

۲ - «پاراگراف ۳ از بند ۲ ماده ۴۰ روشن شدن موضوع در اسرع وقت توسط مقام یا ارگان قضائی بی‌طرف و مستقل و طی یک دادرسی عادلانه در حضور وکیل یا سایر کمک‌های حقوقی، مگر این که این امر در جهت منافع کودک تشخیص داده نشود خصوصاً با در نظر گرفتن سن، موقعیت و یا والدین و یا قیم‌های قانونی کودک».

کودکان و ماده ۳۶^۵ در رابطه با ممنوعیت هر نوع بهره‌کشی که مغایر با رفاه کودک، که به تفکیک در بخش اول در قسمت انواع خشونت‌های خانگی علیه کودکان به آن‌ها پرداخته شد.^۶

۲-۳- حمایت از کودکان در قبال مواد مخدر

حمایت از کودکان در قبال مواد مخدر از دیگر مصادیق حمایت کنوانسیون حقوق کودک از کودکان در قبال خشونت خانگی است. «از آنجایی که کودکان آگاهی و قوه لازم را در خصوص خطرات تولید، قاچاق و مصرف مواد مخدر ندارند، معمولاً توسط بزرگسالان و والدین مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرند. این کودکان همواره در معرض تهدید سوءاستفاده جنسی هستند» (مصفا، ۱۳۷۸: ۱۰). ماده ۳۳ کنوانسیون حقوق کودک در حمایت از کودکان در مقابل مواد مخدر بیان می‌دارد: «کشورهای طرف کنوانسیون تمام اقدامات لازم جهت حمایت از کودکان در برابر استفاده غیرقانونی از مواد مخدر و یا مواد محرک... و جلوگیری از استفاده از کودکان در تولید غیرقانونی و قاچاق این گونه مواد به عمل خواهند آورد، اقدامات انجام شده توسط دولت‌ها شامل اقدامات آموزشی و اجتماعی و اجرایی و قانونی است». تأکید ماده ۳۳ بر حمایت و پیشگیری است و بایستی با استفاده از کل مواد کنوانسیون به این دو هدف نائل آمد.

۲-۴- مقابله با بزه‌دیدگی جنسی، قاچاق و بهره‌کشی از کار اطفال

مقابله با بزه‌دیدگی جنسی، قاچاق و بهره‌کشی از کار اطفال از دیگر مصادیق حمایت کنوانسیون حقوق کودک در مقابله با خشونت خانگی علیه کودکان است. «جدیدترین شکل سوءاستفاده از کودکان در فعالیت‌های مجرمانه جنسی به‌کارگیری فناوری مدرن در انتشار تصاویر مستهجن و زشت

می‌توان به ممنوعیت خشونت‌های خانگی علیه کودکان پی برد. با تأمل در خشونت‌های خانگی علیه کودکان از قبیل خشونت‌های جنسی، روحی و جسمی و غیره می‌توان دریافت که این نوع از خشونت‌ها مصادیقی از رفتارهای غیرانسانی و مغایر شؤن انسانی می‌باشند؛ لذا کشورهای عضو مقابله با آن‌ها را عهده‌دار می‌باشند.

علاوه بر موادی که می‌توان به آن‌ها در زمینه ممنوعیت خشونت‌های خانگی علیه کودکان به‌طور کلی استناد کرد، موادی در کنوانسیون وجود دارد که به تأکید، به ممنوعیت هر یک از انواع این نوع خشونت‌ها پرداخته است. از جمله ماده ۱۷ در مورد ثبت تولد بلافاصله پس از به دنیا آمدن کودک، بند ۳ ماده ۲۴ در رابطه با برچیدن روش‌های سنتی زیان‌بار، بند ۴ ماده ۳۷ راجع به خشونت اقتصادی و پرداخت نفقه به کودک، ماده ۳۴ در مورد ممنوعیت خشونت‌های جنسی علیه

الف - هیچ کودکی نباید تحت شکنجه یا سایر رفتارهای بی‌رحمانه و غیرانسانی یا مغایر شؤن انسان قرار گیرد...»

۱ - بند ۱ ماده ۷: «تولد کودک باید بلافاصله پس از به دنیا آمدن او ثبت شود و کودک از بدو تولد از حق داشتن نام، حق کسب تابعیت و تا حد امکان از حق شناختن والدین و قرار گرفتن تحت مراقبت آن‌ها برخوردار خواهد بود».

۲ - بند ۳ ماده ۲۴ «کشورهای عضو به‌منظور برچیدن روش‌های سنتی که به سلامت کودک آسیب می‌رسانند کلیه اقدامات مناسب و مؤثر را به عمل خواهند آورد».

۳ - بند ۴ ماده ۲۷: «کشورهای عضو کلیه اقدامات لازم را جهت تضمین پرداخت نفقه کودک توسط والدین یا دیگر اشخاص که از نظر مالی مسئولیت کودک را به عهده‌دارند، چه در داخل کشور و چه در خارج، به عمل خواهند آورد...».

۴ - کشورهای عضو متعهد می‌شوند از کودک در برابر کلیه اشکال بهره‌کشی و سوءاستفاده جنسی حمایت کنند. بدین منظور، کشورهای عضو به‌ویژه کلیه اقدامات مقتضی ملی دوجانبه و چندجانبه را به عمل خواهند آورد تا از موارد زیر جلوگیری شود:

الف) اغوا یا وادار کردن کودک به پرداختن به هرگونه فعالیت جنسی غیرقانونی؛

ب) استفاده استثمارگرانه از کودکان در فحشا یا دیگر اعمال جنسی غیرقانونی؛

پ) استفاده استثمارگرانه از کودکان در نمایش‌ها یا مطالب هرزنگاری (پورنوگرافیک)

^۵ - ماده ۳۶: «کشورهای عضو از کودک در برابر کلیه اشکال دیگر بهره‌کشی که مغایر با هر یک از جنبه‌های رفاه کودک باشد حمایت خواهند کرد».

^۶ - ماده ۳۹ کشورهای عضو کلیه اقدامات مقتضی را به‌عمل خواهند آورد تا بهبود جسمانی و روانی و ادغام مجدد اجتماعی کودکی که قربانی هرگونه بی‌توجهی بهره‌کشی، آزار شکنجه یا سایر اشکال رفتار یا تنبیه بی‌رحمانه غیرانسانی یا تحقیرآمیز، و یا مداخلات مسلحانه واقع شده است تسریع گردد. بهبود مجدد مذکور باید در محیطی صورت پذیرد که تندرستی، عزت نفس و منزلت کودک را تقویت می‌کند.

حینی که کودک تحت مراقبت والدین یا قیم قانونی یا هر شخص دیگری قرار دارد، به عمل خواهند آورد» و همچنین در ماده ۳۴ این کنوانسیون دولت‌های طرف کنوانسیون متقبل می‌شوند که از کودکان در برابر تمام اشکال سوءاستفاده و استثمارهای جنسی حمایت کنند.

۲-۵- مقابله با قاچاق کودکان

یکی از مهم‌ترین اهداف قاچاق کودکان استثمار جنسی آنان است که در قالب سازمان‌یافته و باندهای جنایی انجام می‌گردد. ساده‌ترین دلیلی که می‌توان برای توزیع افزایش قاچاق کودکان در سال‌های اخیر آورد، سودآوری کلان آن است و خطر تعقیب نیز در آن نسبت به دیگر اشکال قاچاق کمتر است. خریدوفروش اطفال ممکن است برای رسیدن به اهدافی صورت گیرد؛ مثلاً به قصد بردگی، گدایی، استثمار جنسی و انتقال اعضای بدن کودک.

کنوانسیون حقوق کودک در این خصوص نیز حمایت‌های لازم را در ماده یازدهم خود بیان کرده است: (۱) کشورهای طرف کنوانسیون اقداماتی را در جهت مبارزه با انتقال قاچاق و عدم بازگشت کودکان مقیم خارج معمول خواهند داشت. (۲) در این راستا کشورهای متعهد بر انعقاد توافق‌نامه‌های چندجانبه با پذیرش توافق‌نامه‌ای موجود تشویق خواهند شد. بر اساس این ماده دولت‌ها تعهد می‌کنند که از قاچاق کودکان به خارج از کشور جلوگیری کرده و قاچاقچیان کودک را به مجازات شدید برسانند. البته در ماده ۳۵ این کنوانسیون نیز بار دیگر از کشورهای طرف کنوانسیون خواسته شده است تمام اقدامات ضروری ملی را برای جلوگیری از فروش و قاچاق کودکان به هر شکل و به هر منظور به‌عمل آورند. درخصوص خریدوفروش و سوءاستفاده جنسی از کودکان ماده ۳۴ کنوانسیون حقوق کودک اعلام کرده که کودکان باید در برابر تمام اشکال سوءاستفاده‌ها و استثمارهای جنسی حمایت شوند که این سوءاستفاده‌ها شامل فحشاء و پرونوگرافی نیز می‌شود. کمیته حقوق کودک برای کاستن از نگرانی خود در این راستا دولت‌ها را تشویق می‌کند که تلاش ملی و منطقه‌ای کرده تا بتوانند با این پدیده مبارزه کنند. کمیسیون حقوق بشر در برنامه‌های ۱۹۹۲ در مورد حمایت از حقوق اطفال و در

از کودکان می‌باشد. تصاویر مربوط به عکس‌های معصومانه کودکان در اینترنت در حالت‌های وحشتناکی وجود دارد که در سال ۱۹۹۶ اعضای یک گروه در ایالت متحده آمریکا از یک دختر بچه در حالت‌های جنسی عکس گرفتند و به مخاطبان اینترنت ارسال کردند. در آوریل ۱۹۹۹ یونسکو نیروهای خود را تحت عنوان معصومیت درخطر بسیج کرد تا افکار عمومی را به مخاطب مبتذل و شبکه‌های کامپیوتری حساس سازد. پارلمان اروپا در سال ۱۹۹۹ قانونی را تصویب کرد که طی آن، از دولت‌ها خواسته شده است که گروه‌های ویژه را تشکیل دهند تا ۲۴ ساعته کار کنند و مطالب غیرقانونی را کنترل کنند. هزینه‌نگاری کودکان در منحرف نمودن جوانان به دلیل آسیب‌پذیری بودن آن‌ها مؤثر است و روابط جنسی نامشروع را باز می‌کند (گوتین، ۱۳۷۷: ۱۹).

بر اساس بند ج ماده ۲ پروتکل الحاقی کنوانسیون حقوق کودک «در خصوص فروش، روسپیگری و هزینه‌نگاری کودکان، هزینه‌نگاری کودکان، به معنی نمایش از هر طریق می‌باشد که در آن کودکان یا به‌صورت واقعی و یا مجازی مشغول فعالیت‌های بارز جنسی باشند و یا آلات تناسلی کودک برای مقاصد جنسی به نمایش گذارده شوند». اما در مورد حمایت‌های صورت گرفته در اسناد و نهادهای بین‌المللی از کودکان در این رابطه می‌توان به اعلامیه ژنو ۱۹۲۴ اشاره نمود که مقرر می‌دارد: «کودک باید در موقعیتی قرار داده شود که زندگی شادابی داشته و از هر نوع سوءاستفاده ایمن باشد».

همچنین ماده ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق کودک ۱۹۵۹ بیان می‌دارد که «از کودکان در برابر بی‌توجهی، ستم، استثمار و کار که موجب اختلال در امر آموزش سلامت و رشد آنان می‌گردد باید حمایت شود». رهنمودهای سازمان ملل متحد برای پیشگیری از بزه نوجوانان در مواد ۴۳ و ۵۳، منع هرگونه سوءاستفاده جنسی از کودکان و وضع و اجرا قوانین برای حمایت از بزه‌دیده شدن کودکان در اعمال پرونوگرافیک را توصیه می‌کند (مصفا، ۱۳۷۸: ۱۱). ماده ۱۹ کنوانسیون حقوق کودک مقرر می‌دارد: «کشورهای طرف کنوانسیون تمام اقدامات قانونی، اجرایی، اجتماعی و آموزشی را در جهت حمایت از کودک در برابر تمام اشکال خشونت‌های جسمی، روحی، آسیب‌رسانی بی‌توجهی یا سهل‌انگاری، بدرفتاری یا استثمار ازجمله سوءاستفاده جنسی در

کنوانسیون حقوق کودک این است که مفاد اسناد مزبور به‌عنوان معیارهای قانون بین‌المللی در مورد افراد موضوع خود مورد پذیرش کشورها قرار گرفته و ضوابط آن به‌عنوان استاندارد در حقوق داخلی آن‌ها منعکس گردد. حقوق مندرج در کنوانسیون و دیگر اسناد حمایتی از حقوق کودک معمولاً بسیار کلی بوده و این قانون‌گذار داخلی است که با توجه به رعایت استانداردهای بین‌المللی و ارزش‌های حاکم بر جامعه به تعیین مصادیق آن می‌پردازد. به‌عنوان مثال در بند ۱ ماده ۹ کنوانسیون حقوق کودک این‌طور آمده است که دولت‌های عضو کنوانسیون تضمین می‌نمایند که کودکان علی‌رغم خواسته‌شان از والدین جدا نشوند؛ مگر در مواردی که مقامات ذیصلاح، مطابق قوانین و مقررات و پس از بررسی‌های قضائی تصمیم گیرند که این جدایی به نفع کودک است. مثال دیگر در بند ۱ ماده ۱۱ کنوانسیون حقوق کودک این‌گونه مقرر شده که دولت‌های عضو اقداماتی برای مبارزه با انتقال قاچاق و عدم بازگشت کودکان مقیم خارج انجام خواهند داد (عالی‌پور، ۱۳۹۲: ۱۱۴). با امان نظر در این ماده مشخص می‌شود که حمایت از کودک در مقابل عدم بازگشت و عدم تحویل کودک از جانب افراد به حقوق داخلی محول گردیده است.

نتیجه‌گیری

خشونت‌های خانگی علیه کودکان نقض فاحش حقوق بشر است. جامعه بین‌المللی وظیفه دارد که با ترغیب دولت‌ها به تصویب معاهدات حقوق بشری، دولت‌ها را به حمایت از حقوق افراد ملزم نماید. اگرچه جامعه بین‌المللی سند خاصی در حوزه حمایت از کودکان قربانی خشونت‌های خانگی ندارد، که البته با توجه به نوبا بودن حقوق بشر توقع زیادی است، اما با بهره‌گیری از اسناد مختلف می‌توان به ممنوعیت این نوع خشونت‌ها از دید جامعه بین‌المللی و حمایت از قربانیان این خشونت‌ها را دریافت. خشونت خانگی یکی از مهم‌ترین انواع خشونت‌ها بوده بر کودکان است و یکی از عوامل نقض حقوق بشر محسوب می‌گردد. اسناد جهانی حقوق بشر هنوز به‌دلیل نداشتن ضمانت اجراهای قوی، نتوانسته‌اند در اجرای عملی و کاربردی حقوق بشر موفق عمل کنند. بنابراین حمایت مؤثر از کودکان قربانی خشونت‌های خانگی نیازمند اعمال اقدامات

زمینه قاچاق آن‌ها و فحشاء و پرونوگرافی این نظر را دارد که حمایت دولت و آموزش می‌تواند تعداد قربانیان قاچاق را کاهش دهد و اصلاح قوانین و بازبینی می‌تواند مؤثر باشد (اشتری، ۱۳۸۹: ۹۴). البته این قوانین باید والدین را نیز در صورت ارتکاب، مجرم بشمارند. دولت‌ها باید اطلاعات خود را منتشر کنند و اطلاعات سایر دولت‌ها و پلیس بین‌الملل را دریافت کنند و یک بانک اطلاعاتی جدید تشکیل دهند و تجربیات به‌دست‌آمده توسط پلیس بین‌الملل در زمینه مبارزه با مواد مخدر در راستای سوءاستفاده جنسی به‌کاربرده شود.

۲-۶- مقابله با خشونت و بزه‌دیدگی روانی و تحصیلی

حمایت‌های به‌عمل‌آمده از اطفال در زمینه ترک اتفاق، توهین، عدم تحویل و رها کردن کودک با امان نظر در کنوانسیون حقوق کودک، مواد ۲۵ و ۱۸ و ۳ در مورد موضوع تأمین نیازهای کودکان، خصوصاً در زمینه تعلیم و تربیت و رفاه کودک و همچنین تأمین حقوق اقتصادی و اجتماعی می‌باشد و اصل در این مورد مشترک بودن مسئولیت والدین بوده و وظیفه دولت‌ها جنبه استثناء بر اصل را دارد. درواقع اصل عمده و وجه شاخص کنوانسیون کودک در این است که در هر حال باید حداکثر توجه را به مهم‌ترین منافع کودکان معطوف داشت. از این جهت، در صدر ماده ۳ کنوانسیون آمده است که در تمام اقدامات مربوطه به کودکان که توسط مؤسسات رفاه اجتماعی عمومی یا خصوصی، دادگاه‌ها، مقامات اجرایی یا ارگان‌های خصوصی انجام می‌شود، باید منافع کودک از اهم امور باشد. در زمینه ترک اتفاق کنوانسیون به‌صورت صریح به این مقوله اشاره نکرده است؛ اما در کنوانسیون نه‌تنها مسأله مسکن، البسه، غذا، اثاث‌البیت را در زمره نفقه کودک قرار داده، بلکه با اقتباس از ماده ۹ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که مقرر می‌دارد: «کشورهای طرف این میثاق حق هر شخص را به تأمین اجتماعی از جمله بیمه‌های اجتماعی به رسمیت می‌شناسد»، حقوق اجتماعی کودک را نیز در زمره نفقه کودک قلمداد نموده است.

همان‌طور که آشکار است هدف سازمان ملل متحد از تصویب معاهدات بین‌المللی به‌ویژه معاهدات حقوق بشری نظیر

- توحیدی، احمدرضا (۱۳۸۲). «تحلیل کنوانسیون حقوق کودک در پرتو جهان‌شمولی حقوق بشر». نشریه نهای صادقی، ۸ (۳۱): ۱۲۷-۱۳۲.

- حسینی خواه، سید جواد (۱۳۸۹). تنبیه بدنی کودکان در نظام بین‌المللی حقوق بشر و فقه امامیه. چاپ اول، قم: نشر مرکز فقهی ائمه اطهار (ع).

- سید فاطمی، محمد قاری (۱۳۸۷). حقوق بشر در جهان معاصر. جلد دوم، چاپ سوم، تهران: نشر مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.

- عالی‌پور، کاظم (۱۳۹۲). «مروری بر مبنای جرم‌شناسی بزه دیدگی». مجله وکالت، ۹: ۱۱۱-۱۲۳.

- فیروزی، گلنار (۱۳۸۸). «حمایت از اطفال بزه‌دیده خشونت خانوادگی در قوانین ماهوی ایران». فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، ۱۲: ۱۳۱-۱۶۶.

- گوئین، سینیتا (۱۳۷۷). «اینترنت و سوءاستفاده جنسی از کودکان». مجله کامپیوتر، ۷۰: ۱۶-۲۵.

- مصفا، نسرین (۱۳۸۲). کنوانسیون حقوق کودک و بهره‌وری از آن در حقوق داخلی ایران. تهران: انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.

- مقدسی، محمدباقر و حبیب زاده، محمدجعفر (۱۳۸۵). «درآمدی بر حمایت کیفری از اطفال بزه‌دیده در حقوق ایران با نگاهی به اسناد بین‌المللی». مجله نامه مفید، ۵۵: ۵۷-۷۶.

- وامقی، مروّنه؛ خدایی اردکانی، محمدرضا و سجادی، حمیرا (۱۳۹۲). «خشونت خانگی در ایران، مرور مطالعات ۱۳۸۰-۱۳۸۷». فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳ (۵۰): ۳۷-۷۰.

ب. منابع انگلیسی

- Edleson, J.L (1999). "Children's witnessing of adult domestic violence". *Journal of Interpersonal Violence*, 14: 11-38.

دولت‌ها می‌باشد، تا با قانون‌گذاری و در نظر گرفتن مجازات برای ناقضان حقوق کودکان از وقوع چنین خشونت‌هایی علیه آن‌ها پیش‌گیری نماید. جامعه بین‌المللی ظرفیت لازم را جهت حمایت از کودکان قربانی خشونت‌های خانگی دارا می‌باشد. اما به دلیل عدم ضمانت اجرا این حمایت‌ها در برخی موارد به مرحله اجرایی نمی‌رسد. دولت‌ها می‌توانند مهم‌ترین عامل بازدارنده در وقوع خشونت‌های خانگی علیه کودکان باشند و از طرفی اگر به تعهدات خود بر اساس اسناد بین‌المللی و مسئولیتشان در قبال افراد تحت صلاحیت خود عمل ننمایند، عامل اصلی به وجود آمدن خشونت‌های خانگی علیه کودکان محسوب می‌گردند.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانت‌داری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردید.

تعارض منافع: تدوین این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافی بوده است.

سهم نویسندگان: نگارش مقاله تماماً توسط نویسنده انجام گرفته است.

تشکر و قدردانی: از تمام کسانی که ما را در تهیه این مقاله یاری رسانده‌اند، سپاسگزاریم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی سامان یافته است.

منابع و مأخذ

الف. منابع فارسی

- ابوحسینی، سارا (۱۳۷۸). «در ارتباط با حقوق کودک در قانون». مجله روان‌شناسی امروز، ۲۱: ۱۷-۲۶.

- اشتری، بهناز (۱۳۸۹). زنان بردگی معاصر. چاپ اول، تهران: انتشارات برتر.

- تاموشات، کریستیان (۱۳۸۶). حقوق بشر. چاپ اول، تهران: نشر میزان.

- Geraldine Van Bueren (1998). *The International Law and the Rights of Children*. The Hague: Luwer Law International.
- International Covenant on Civil and Political Rights (2004). *Human Rights Committee, General Comments*. CCPR/C/21/Rev.1/Add.
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2012). *Civil and Political Rights: The Human Rights Committee*, Fact Sheet No. 15.
- Paulo Sérgio, Pinheiro (2006). *Violence Against Children and International Human Rights Law and Standards*. Secretary-general's study on violence against children.